

EDUCAȚIA/INSTRUIREA - CA STRATEGIE ANTISĂRĂCIE

Autor: Vladislav Nazaria

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Sărăcia reprezintă o problemă globală majoră și cu toate eforturile de reducere, ea continuă să afecteze un număr considerabil de persoane în plan mondial. Sărăcia unei persoane diminuează potențialul ei economic, social, cultural, și în felul acesta contribuie la scăderea potențialului întregii societăți. Astfel, o țară săracă este cea care nu a valorificat potențialul ei uman și nu îl administrează eficient. Cel mai mic risc de sărăcie este înregistrat în gospodăriile conduse de persoane cu studii superioare, iar cel mai înalt risc - în gospodăriile conduse de persoane fără studii. Din aceste considerente, statul ar trebui să transforme „lipsa educației din factor care menține sărăcia” în „educația/instruirea ca strategie antisărăcie”.

Cuvinte cheie: Sărăcie, apatie, corupție, lipsa educației, instruire, strategie antisărăcie.

Sărăcia, ca problemă socială, este o rană adânc înrădăcinată care pătrunde în fiecare dimensiune a culturii și a societății. Acesta include niveluri scăzute de venit pentru membrii comunității, ceea ce are ca consecință lipsa de acces la servicii cum ar fi educația, îngrijirea sănătății, lipsa capacității de luare a deciziilor, precum și lipsa facilităților comunale cum ar fi apa, canalizare, drumuri, transport și comunicații. Mai mult decât atât, este o "sărăcie a spiritului", care permite membrilor acestei comunități să creadă și să împartă disperare, apatie și lipsa de speranță. Sărăcia, în special factorii care contribuie la aceasta, sunt o problemă socială, iar soluția pentru depășirea acestora este de asemenea socială.

În acest sens considerăm oportun a aborda principalele teorii și perspective politice ale sărăciei și a determina eficiența lor în diferite țări, a determina principalii factori care determină starea de sărăcie și a analiza educația/instruirea ca un instrument în rezolvarea acestei probleme.

Deși cercetările privind cauzele sărăciei au evoluat pe parcursul istoriei omenirii, începând de la abordarea de decizie divină până la abordarea de situație cauzată de problemele structurale ale economiei statului, unele laturi ale sărăciei deveneau mai pronunțate (cum ar fi aspectul monetar), iar altele (de exemplu, confortul celor săraci) au rămas în umbră. Definiția dată de Consiliul European în decembrie 1984 sărăciei este următoarea: „considerăm că sunt sărace acele persoane, familii sau grupuri ale căror resurse (materiale, culturale sau sociale) sunt atât de limitate, încât îi exclud de la acele standarde minime de viață care sunt recunoscute drept acceptabile în societățile în care trăiesc. De-a lungul istoriei, sărăcia a fost abordată din punctul de vedere a patru mari perspective:

A. *Perspectiva neoliberală* a avut o ascensiune maximă în anii '80 în special în Marea Britanie (Guvernul Margaret Thatcher) și SUA (Administrația Ronald Reagan). Conform acestei perspective intervenția statului în economie trebuie menținută la un nivel minim, pentru a evita interferența cu operarea liberă a pieței, iar statul trebuie să nu se amestece în afacerile sociale, ci mai degrabă să-i lase pe indivizi să-și asigure ei înșiși, prin propriile forțe, ceea ce-și doresc. Adepții neoliberalismului consideră că intervenția statului mai degrabă agravează starea de sărăcie, decât să contribuie la rezolvarea problemei sărăciei, încurajând dependența și subminând auto-suficiența și auto-ajutorarea.

B. *Perspectiva conservatoristă* – cuprinde toate guvernările creștin-democrate europene (Germania, Belgia, Olanda în anii '80). Adepții conservatorismului cred în necesitatea intervenției statului, în particular în politica socială, pentru a ameliora sau chiar acționa împotriva problemelor generate într-o economie predominant de piață. Ei recunosc că sărăcia este o problemă și statul trebuie să intervină, însă nu foarte mult, cu atât mai puțin pe piața muncii, și nu doresc ca politica socială să devină un “canal de scurgere” costisitor pentru cheltuielile publice. Spre exemplu, lucrătorii germani primesc ajutor social pe viață după 18 luni de munca.

C. *Social-democrația* – cuprinde Laburiștii din Marea Britanie și marea majoritate a guvernelor din țările scandinave (Suedia, Danemarca și Norvegia) de după cel de-al doilea război mondial. Elementul de diferențiere cel mai accentuat în comparație cu Conservatorismul se referă la amploarea intervenției statului în (re)distribuirea bunăstării, ea caută să intervină sau să interfereze cu economia de piață, pentru a preveni problemele. În acest sens, social-democrații consideră că obiectivele politicilor sociale trebuie să fie strâns corelate cu măsurile de politică economică. În cazul sărăciei sunt necesare intervenții ale statului pe piața muncii pentru reducerea șomajului. Muncitorii din Norvegia sunt cei mai asigurați din punct de vedere a pachetelor sociale care le oferă statul pentru ei.

D. *Socialismul revoluționar* s-a manifestat după cel de-al doilea război mondial în Uniunea Sovietică, RDG și țările Europei de Centrale și de Est. Conform acestei doctrine, se considera că înlocuirea economiei capitaliste (bazată pe proprietatea privată a mijloacelor de producție), cu o economie socialistă (bazată pe 'proprietatea comună/a statului asupra mijloacelor de producție) va elimina sărăcia. Falimentul economiei socialiste înregistrat în anii 1990 a determinat intrarea într-un con de umbră a acestei perspective.

Sărăcia există atâta timp, cât, de fapt, există omenirea. În timpurile străvechi ea a fost cauzată preponderant de imprevizibilitatea timpului și de nivelul slab al productivității. La scară mondială sărăcia are mai multe cauze istorice, cum ar fi colonialismul, sclavia, războiul, cuceririle, conflictele militare, structura politică (de exemplu dictatura, statul mafiot, statul captiv), situația economică (o repartitie inegală a venitului național, corupția, datoriile mari ale statului), greșeli a regimului de conducere (incompetență, instabilitate, lipsa reformelor necesare avântului economic) care pot provoca ridicarea ratei șomajului, catastrofele naturale (cutremurele, seceta, schimbări climaterice), epidemiile, factorii demografici (emigrația, îmbătrânirea populației, mortalitatea crescută etc.). În același timp există un șir de factorii care determină lungimea perioadei de sărăcie, și anume: situația economică a țării, situația existentă pe piața muncii, politicile sociale promovate de stat, șomajul, schimbările survenite în structura unei familii, numărul mare de copii, originea etnică și rasială, și zona în care este localizată familia.

Un "factor" și o "cauză" nu sunt întotdeauna în relație de sinonimie. O "cauză" poate fi văzută ca ceva care contribuie la originea unei probleme ca sărăcia, în timp ce un "factor" poate fi văzut ca ceva care determină continuarea acesteia după ce există deja. Este cunoscut faptul că multe națiuni au rămas în urmă la nivel global chiar dacă au beneficiat de așa numitele "ajutoare" financiare. Această situație se datorează faptului că simplul transfer de fonduri pentru ajutorarea victimelor sărăciei, nu va eradica sau reduce sărăcia. Aceasta va atenua doar simptomele sărăciei pe termen scurt, nefiind o soluție durabilă. Sărăcia ca o problemă socială necesită o soluție socială. Această soluție este eliminarea clară, conștientă și deliberată a celor mai importanți **factori ai sărăciei**:

- **Ignoranța** înseamnă lipsa de informație sau lipsa de cunoștințe. Maxima "Cunoașterea înseamnă putere" are o lungă istorie. Formularea ei latină *Scientia potentia est* apare în tratatul *De Homine* a lui Thomas Hobbes pe la jumătatea secolului al XVII-lea, însă multiple referiri la relația indestructibilă dintre a ști și a deține adevărata putere pot fi întâlnite în texte antice aparținând unor culturi diferite, greco-romană, iudeo-creștină sau indiană. Astăzi, parcă mai mult ca niciodată, exercitarea puterii în *lipsa cunoașterii conduce la haos, sărăcie, epuizarea resurselor și degradarea mediului*. Este important să se determine ce tip de informație lipsește unei comunități pentru a-și depăși problemele. Soluția în acest sens este educația și instruirea care să includă (printre altele) transferul de informații ce au ca scop consolidarea capacității oamenilor de a-și descoperi și valorifica potențialul, nu doar pentru iluminarea generală.

- **Îmbolnăvirea**: atunci când o comunitate are o rată înaltă de îmbolnăviri crește absenteismul, scade productivitatea și, drept rezultat, este târăgănată creșterea economică. Prin urmare, dincolo de mizerie, disconfort și moarte, îmbolnăvirile constituie o cauză a sărăciei. Starea de bine (bunăstarea) nu numai că ajută persoanele care sunt sănătoase să-și îmbunătățească condițiile de trai, aceasta contribuie la eradicarea sărăciei în comunitate. Și în acest caz prevenirea este mai indicată, decât vindecarea. Aceasta este una dintre ideile de bază ale Organizației Mondiale a Sănătății.

Spre exemplu, Republica Moldova ocupă primul loc în Europa privind numărul de bolnavi și numărul de îmbolnăviri de tuberculoză (TBC) și al 3-lea loc în țările CSI după frecvența de îmbolnăviri cu Hiv/SIDA. Aceste date confirmă încă o dată că sărăcia nu se măsoară numai prin rate ridicate de morbiditate și mortalitate, dar, de asemenea, că boala contribuie la alte forme și aspecte ale sărăciei.

- **Apatia** apare atunci când oamenilor nu le pasă sau atunci când ei se simt atât de slăbiți încât nu încearcă să schimbe lucrurile, să corecteze nedreptățile, să repare greșelile sau să-și îmbunătățească condițiile de viață. Uneori, unii oameni se simt atât de incapabil să realizeze ceva, încât ei devin invidioși față de membrii familiei, colegii prietenii alți membri ai comunității, care „*încearcă să depășească situația de a fi sărac*". În aceste condiții, ei caută să-i tragă în jos pe „cei care încearcă”, la propriul nivel de sărăcie. Astfel, apatia naște apatie.

Pentru a schimba această stare de lucruri oamenii trebuie să conștientizeze că posibilitatea de a depăși starea de sărăcie se fundamentează pe abilitățile lor de a alege, de a coopera, de a organiza și nu a găsi scuze pentru a nu face nimic. În lupta împotriva sărăciei, trebuie folosite încurajarea și lauda, astfel încât oamenii vor dori să realizeze schimbări și să învețe cum să preia viața în propriile lor mâini.

- **Dependența** înseamnă atitudinea și credința că cineva este atât de sărac încât nu se poate ajuta pe sine, că un grup nu se poate ajuta pe el însuși și că depinde total de asistența din exterior. Dependența rezultă din poziția de primitor al carității. După un dezastru, caritatea pe termen scurt poate fi esențială pentru a putea supraviețui. Caritatea pe termen lung, însă, poate contribui la pierderea capacității celui care o primește de a

se descurca singur în situații critice și, cu siguranță, la continuarea sărăciei. Anume dependența excesivă de factorii externi și de consum transformă economia Moldovei în una din cele mai vulnerabile din regiune.

- **Lipsa de onestitate/Corupția:** Atunci când resursele care sunt destinate a fi utilizate pentru servicii sau facilități comunitare, sunt deturnate în buzunarele private ale cuiva într-o poziție de putere, există mai multe mize în joc, decât moralitatea faptei comise. Suma de bani furată din bugetul de stat, de care ulterior beneficiază persoanele implicate în acest furt, este cu mult mai mică decât nivelul de regres economic prin care populația urmează să treacă. Republica Moldova nu este la prima experiență de acest tip. Miliardul „dispărut” în noiembrie 2014 după ce băncile au dat credite companiilor deținute de persoanele ale căror identități rămân ascunse într-un labirint de corporații off-shore. Colapsul acestor împrumuturi a fost o lovitură serioasă pentru sectorul bancar din Republica Moldova deja lovit de scandaluri de corupție. Deși Banca Națională a Moldovei afirmă că deprecierea leului s-ar datora crizei economice din zonă și a scăderii exporturilor moldovenești, experții susțin că totul s-a întâmplat din cauza speculațiilor de la cele trei bănci implicate. Ulterior, guvernarea a decis lichidarea celor trei bănci cu probleme, banii nu au fost recuperați, iar vinovații nu au fost încă identificați și deferiți justiției. Lovitura de grație însă poate fi considerată modalitatea propusă de autoritățile din Republica Moldova de a întoarce miliardul furat. Astfel, conform unui Memorandum de Înțelegere, semnat între Banca Națională a Moldovei și ministerul Finanțelor, cetățenii moldoveni vor trebui, timp de 25 de ani, să ramburseze 13,5 miliarde de lei.

O altă formă de manifestare a lipsei de onestitate socială și morală este **corupția**. Ca expresie a relației dintre autorități și cetățeni, corupția reprezintă folosirea discreționară a poziției sau a funcției, prin recurgerea la mijloace ilicite, în scopul obținerii unor interese personale sau de grup. Spre regret, în Republica Moldova practicarea corupției rămâne a fi o „afacere convenabilă”, atâta timp cât va continua să aducă beneficii considerabile persoanelor corupte fără ca riscurile aferente, în cazul depistării acțiunii lor, să fie prea mari. Drept rezultat, corupția periclitează stabilitatea politică, afectează încrederea societății în sistemul de guvernare, în justiție, aduce atingere supremației legii, economiei de piață și dezvoltării economice, minimalizează atractivitatea investițiilor străine și îndepărtează perspectivele integrării europene. Consecințele nefaste ale corupției în Republica Moldova sânt resimțite mai curând de societate, decât de indivizii corupți, iar practicarea corupției oferă beneficii imediate celor corupți și periclitează pe termen lung bunăstarea populației, subminând încrederea societății în autoritățile publice și eficiența funcționării democratice a unui stat de drept. O consecință gravă a corupției este sărăcia, care, la rândul ei, sporește atractivitatea corupției. De la proclamarea independenței și până în prezent, Republica Moldova nu s-a mai confruntat cu un val atât de mare de corupție, acest fenomen aducând populația la limita sărăciei. Pentru a rupe cercul vicios „corupție-sărăcie-corupție”, abordarea activităților anticorupție trebuie să fie ghidată de intoleranța față de corupție și de *transformarea acesteia din activitate cu avantaje mari și riscuri mici într-o activitate cu avantaje mici și riscuri mari*, astfel doar fiind posibilă diminuarea a fenomenului.

- **Lipsa de educație/instruire și a unei pregătiri profesionale** - în interiorul așa-numitelor „societăți tradiționale”, educația se referă, în principal, la transmiterea și receptarea de cunoștințe, la formarea unei opinii publice, la menținerea unui larg consens social. De asemenea, apar noi funcții ale instituțiilor educaționale, care capătă o importanță deosebită. O astfel de funcție se referă la instituția de învățământ ca la un agent de recrutare și repartizare a individului sau grupului de indivizi spre diferite roluri sau poziții economice, în interiorul structurii sociale. Din această cauză, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare, educația a devenit o variabilă cu profunde influențe în progresul societății umane facilitând, dar și împiedicând dezvoltarea economică. Așadar, lipsa de educație/instruire și a unei pregătiri profesionale adecvate are efecte negative atât asupra individului, cât și asupra comunității: discrepanța veniturilor, neparticiparea pe termen lung în cadrul comunității și nesiguranța. Cel mai mic risc de sărăcie este înregistrat în gospodăriile conduse de persoane cu studii superioare, iar cel mai înalt risc - în gospodăriile conduse de persoane fără studii. În Republica Moldova, potrivit datelor statistice pentru anul 2014, nivelul de sărăcie al gospodăriilor casnice conduse de persoane fără studii depășește de 17,4 ori nivelul de sărăcie al gospodăriilor casnice conduse de persoane cu studii superioare. Totodată, circa 60% din familiile sărace din Republica Moldova sunt conduse de persoane cu studii medii incomplete și studii medii generale, și circa 37% - de persoane cu studii medii profesionale și de specialitate. Astfel, categoria familiilor sărace este formată preponderent din familiile conduse de persoane cu studii sub nivelul sau la nivelul studiilor medii profesionale și de specialitate. În context, politicile actuale care urmăresc incluziunea copiilor în sistemul de educație, promovarea educației calitative, corelarea domeniilor studiate/profesiilor obținute cu cererea de pe piața forței de muncă sunt primordiale pentru asigurarea bunăstării populației.

Așadar, acești șase factori nu sunt independenți, ci interdependenți. Boala contribuie la ignoranță și apatie. Lipsa de onestitate contribuie la apariția bolilor și dependenței. Cu alte cuvinte fiecare factor contribuie la manifestarea celorlalți factori. Toți acești factori mențin sărăcia, sânt efectul sărăciei și îi fac pe oameni să se

resemneze în fața sărăciei, contribuind, în același timp la apariția factorilor secundari ai sărăciei ca: lipsa de piețe, lipsa infrastructurii, slăbirea conducerii, proasta guvernare, lipsa de locuri de muncă, lipsa de pregătire profesională, absentism, lipsa de capital și altele. În condițiile în care, fiecare dintre acești factori reprezintă o problemă socială și contribuie la perpetuarea sărăciei; prin urmare, eradicarea lor este necesară pentru eliminarea sărăciei.

Acești șase factori ai sărăciei par să fie răspândiți și adânc înrădăcinați în valorile și practicile culturale. S-ar putea crede în mod greșit că oricare dintre noi, la nivelul nostru individual de viață, nu poate face nimic pentru ai depăși. Dimpotrivă în orice proces de schimbare socială, suntem încurajați să "gândim la nivel global, acționând local." Astfel este necesar să conștientizăm că dacă fiecare dintre noi și-ar lua un angajament personal pentru a lupta împotriva factorilor de sărăcie, atunci suma totală a tuturor eforturilor și efectul multiplicator al acțiunilor noastre, vor contribui la dezintegrarea lor, și drept finalitate victoria asupra sărăciei. Diminuarea fenomenului corupției este posibilă într-o societate a cunoașterii, a responsabilității și a libertății, cu indivizi care manifestă o conduită morală ireproșabilă, bazată pe educație, construită pe cele mai trainice elemente de morală și conștiință. Schimbarea mentalității individului și a întregii societăți de la tolerare și tănuire a corupției la repulsie față de corupție și de asigurare a divulgării ei este crucială pentru succesul reducerii fenomenului corupției. Această schimbare este posibilă doar prin aplicarea unor măsuri cu caracter instructiv și informativ din componenta educațională și de comunicare publică.

Așadar, dezvoltarea economică reprezintă o formă de manifestare a dinamicii macroeconomice care presupune un ansamblu de transformări calitative, cantitative și structurale, atât în economie, cât și în cercetarea științifică și tehnologică, în mecanismele și structurile organizaționale ale economiei, în modul de gândire și de comportare a oamenilor. Prin urmare, nu poate exista o dezvoltare economică fără îndeplinirea unor condiții sociale, fără schimbarea cadrului instituțional. Educația/instruirea este unul din factorii fundamentali ai dezvoltării economice. Educația/instruirea asigură faptul că copiii și tinerii dobândesc: cunoștințe, abilități și aptitudini personale și profesionale, formează competențe civice, favorizează gândirea critică vizavi de informația provenită din sursele mass-mediei, promovează dialogul intercultural și toleranța și stimulează responsabilitatea socială. Educația/instruirea joacă un rol important în asigurarea bunăstării societății. Statul ar trebui să transforme „lipsa educației din factor care menține sărăcia” în „**educația/instruirea ca strategie antisărăcie**”, care trebuie fundamentată pe următoarele legități:

- Educația/instruirea are un rol hotărâtor în dezvoltarea cunoașterii, abilităților și atitudinilor care sunt esențiale pentru creșterea și vitalitatea economică. Învățământul secundar, inclusiv cel profesional, facilitează dobândirea de aptitudini și de capacitate managerială; învățământul universitar sprijină dezvoltarea științei de bază, selectarea corespunzătoare a tehnologiei și adaptarea la dezvoltarea de tehnologie. Învățământul secundar și universitar reprezintă de asemenea elemente critice în dezvoltarea instituțiilor-cheie, în guvernare, sistemul financiar printre altele, toate esențiale în nivelul de creștere economică.

- Organizațiile care dețin angajați cu un capital intelectual superior, vor obține venituri remarcabile pe o perioadă îndelungată. În plus, volumul investițiilor interne și străine poate fi mai mare atunci când alimentarea unui sistem de capital uman este mult mai bogat.

În concluzie, nici o țară nu poate atinge un nivel de dezvoltare economică durabilă fără investiții substanțiale în capitalul uman. Educația/instruirea îi îmbogățește pe oameni, îmbunătățește calitatea vieții lor și aduce beneficii sociale mari indivizilor și societății. Educația/instruirea ajută la crearea productivității și creativității oamenilor și promovează spiritul antreprenorial și progresele tehnologice. Drept rezultat, aceasta joacă un rol foarte important în ceea ce privește asigurarea progresului economic și social și îmbunătățirea distribuției veniturilor.

Bibliografie

1. Alcock P, *Înțelegerea Sărăciei*, Macmillan, London (Editia a doua). 1997.
2. Green D. G., *Noua Dreapta: Revoluția Contor în domeniile politic, economic și gândirea socială*, London, 1987.
3. Zamfir E, *Sărăcia: teorii și factori* /Politici sociale. România în context European. București, 1995.
4. http://www.mec.gov.md/sites/default/files/raport_privind_saracia_in_republica_moldova_2014.pdf
5. <http://cec.vcn.bc.ca/cmp/modules/emp-pov.htm> (15.11.2016)